

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 33.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Преплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ПОВЕСНИЦА О ДРАМИ УОПШТЕ.

(Свршетак.)

Али у почетку своје песничке радње не беше Шекспир ни налик онако знатан песник какав ће доцније бити као народни драматичар и уопште као песник. Првенци су његових умотвора певаније „*Венус и Адонис* (Venus and Adonis — 1593.) и „*Отлица Лукреције* („The rape of Lucrece — 1594.)“, даље омање лирско-епске певаније: „*The passionate pilgrim*, 1599.) и („*A loveris complaint*, 1609.)“

Много су му знатнији сонети, којих је изишло око 154, први пут 1609., а које је писао у различита времена, али у оно доба, кад сонети беху у пуном јeku. Његови свршеници хвале те сонете, које је он као ради свога одмора и забаве певао у друштву својих пријатеља.

Није се поуздано дознало, којима је драмама започео Шекспир своју драмску радњу, и које су праве његове драме, а за које се мисли да су његове. Даље није зацело познато, кад је која драма постала и изишла на свет. Ми ћемо овде време по Даудену (Dowden) назначити, како и горе назначисмо за неке драме. Остало је пак за њим свега 37 драма, што су под његовим именом штампане, а познија ће критика показати, јесу ли све те драме доиста његове. Најзнатније су му сврх горе споменутих ове: *Ромео и Јулија* (Romeo and Juliet, 1592.); *Јулије Цесар* (1601.); *Отело* (1604.); *Макбет* (Macbeth — 1606.), *Антоније и Клеопатра* (1607.), *Кориолан* (1608.)

Што је био Омир у епском, то је Шекспир у драмском песништву. Нико га до данас није

достигао, а камо ли прстигао. Шекспиру је било глумиште огледало природе и живота. Ту је он вештачки знао описати природу и живот са сваке стране, са жалосне и са веселе, са страшне и умиљате, рекао бих пред собом видиш праве природне створове и човека, како их је сам Бог створио. Он човека није хтео стварати по замисли, него га показати, какав је, пустио га је, да он сам проговара и ради онако, како је створен. Па то је све знао учинити на најпростији начин, ка 'ноти природа, као играјући се. Како је он јасно разаберао своју драмску дужност, то је показао гласовитим речима Хемлетовим, који каза за глуму, да „она, како негда у почетку, тако и сада смера на то, да нам нацрта врлину онакву каква је, наслика опачину и обележи век и време, о којему се говори.“

Па ипак, уза сву ту његову врлину, свет га ни до најновијих времена није разумео нити оценио, како је он заслужио, док му новији нараштај, особито Лесинг и Шлегел, не пронеше славу по свеколиком свету!

Иза Шекспира још неко време тињаше пламен драмског песништва, који он разбукта, док око половине 17. века сасвим не утрну, те се заврши сјајно доба енглеске драме.

У Шекспирово доба, док цветаше енглеска драма, могаху се јасно разликовати два драматурђијска правца: *народни*, који се држаше казивања народне глуме, и *научњачко-старински* (антички), који се пресадио из Талијанске и Француске. Народни правац одржаваше мегдан, док му глава бијаше сам Шекспир.

Д И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Фуршамболови. Позоришна игра у 5 чинова, написао Емил Ожје, превео Бранко Мушицки.)
Приказана *први пут* у уторак 13. марта о. г.

Богати банкар Фуршамбол приближује се трговачкој кризи. Том је главни узрок раскопан живот жене му Корнелије и лакоумно животарење сина му Луја. Он је по себи добар и благ човек, те не уме на пут да стане прекомерном расипању у породици својој, напреже се, да сјај своје куће одржи на досадашњој висини; али пад једне велике трговачке фирме повукао је и њега собом, те стоји пред непријатним, али примораним решењем, да обустави и своја плаћања, т. ј. да банкрутира. Но поред све недаће своје узима он још под закриље Креолку-девојку, Марију Летелијереву, даје јој места у својој кући и троши на њу као на своју кћер. Као пандан том неразумном животарењу стављена је друга трговачка кућа, Бернардови, мати и син, који са разумним располагањем и солидном шпекулацијом дођу до великог иметка од два милијуна франака. И сад долази право језгро те драме. Стари Фуршамбол био је у своје млађе доба неки ветропировић; он заволи девојку, која је била учитељка музике у кући његова оца, и познанство то није остало без последица. Девојка постаде матером. Фуршамбол је, до душе, имао поштену намеру, да своју љубазницу узме за жену; али зли духови напунили су му уши разним сумњицењем, он напусти своју љубазницу и ожени се девојком са миразом од осам стотина хиљада франака. Међу тим је прохујало много година, скоро четрдесет, и у том положају почиње драма. Бернардовица дознаје од свог сина да Фуршамбол стоји пред катастрофом, те се одмах реши да му помогне, јер она је баш она девојка, коју је Фуршамбол пре толико година оставио, а њен син Бернад плод је њихове негдашње љубави. Но син, који не зна прошлост своје матере, неће да притекне Фуршамболу у помоћ, па ни онда, кад му мати каже, да му је Фуршамбол отац, јер га презире, што му је матер напустио. Али стара Бернардовица друкче мисли; она Фуршамбола још љуби и на послетку наговори сина, да оцу свом помогне, не само сумом од двеста четрдесет хиљада, него и тиме, што ће с њиме ступити у ортаклук. Док се то тако дешава, удвара се Луј лепој Марији, али на свој начин, јер и не мисли, да је узме за жену, већ за швалерку. Још је тако искрен, да јој то и каже. Марија, увређена, напушта кућу Фуршамболову и хоће да иде за васпитачицу у Енглеску; али пре тога

нуди Фуршамболу сав иметак свој, четрдесет хиљада франака, у помоћ. У исто доба, кад се то све дешава, проси префект барон Растибулоа Фуршамболову кћер Бланку за свога сина, мислећи, да ће она добити велики мираз. Фуршамбол, у својој невољи, обрати се на своју жену, чије је имање недодирнуто, да му помогне; али ова неће о том ни да чује, и кад је поред трговачке кризе хтела да наступи и породична криза, појави се Бернад, те у лепој форми понуди Фуршамболу своју помоћ, коју овај и прими. Трговачка криза буде тако отклоњена, а и породична паде на низак ниво, јер госпођа Корнелија подлеже одсудном ступању новог ортака. Али сад настаде друга криза. Растибулоа хтеде да се извуче из обвезе своје, кад је чуо да се Фуршамбол љубља, па онда, кад се овај помогне, хтеде да понови пређашњи одношај, али буде одбијен, јер се међу тим појавио нови просилац за Бланку, кога је ова мало и љубила. Луј тера ветар капом; он се ноћу украде и оде у клуб, да се карта. Госпођа Корнелија, а и други укућани, чули су га где излази из своје собе, и држе по том, да је Марији учинио ноћну посету. Фама се одмах придржи тог случаја, и на Марију паде љага, да је Лују подлегла. Марија је десператна, не зна шта да ради; али Бернад хоће да натера Луја, да Марију запроси за жену. Овај то неће, и ту се деси сукоб између два брата, и то такав, да Луј сурово увреди Бернада. Сад се није могао ни овај уздржати, те, после велике душевне борбе, саопшти Лују, у каквом још одношају стоје они један с другим. Но Луја то не дира бог зна како, и тек кад му Бернад рече, да је по налогу матере своје избавио Фуршамбола од пропасти, дође к себи; племенити осећаји отму у њему маха, и он обрече да ће Марију запросити. То и учини, али Марија га одбије, и сад избија притајани осећај Бернадов према Марији. Луј то примети, и са своје стране доврши оно, што је Бернад с њиме хтео. Марија и Бернад ће се узети. Луј приступи Бернардовици с највећим поштовањем. Стари Фуршамбол никад није дознао, ко га је управо избавио.

Као што се види, плетиво те драме не само да је прилично испрекрштано, него је уједно и врло fino, тако fino, да ми нашим мало варварским чулима и не можемо да га потпуно схватимо, бар не тако, као што га уму Французи да схвате. Да боме, њихово гледиште, што се тиче социјалнога живота, са свим је друкче, него наше. Ја велим гледиште, јер сам догађај, да се девојка напусти другој за љубав, није ни код

нас баш тако са свим непознат. Па не само напуштање девојке Ћуди ради, него баш при са свим сличним околностима, при којима је Фуршамбол напустио своју првашњу љубазницу. Па ни гледиште у приватном животу нашем не разликује се бог зна како од француског гледишта; разлика је само та, што Француз то не таји, што брат Србин таји, а разлика је и та, што је Француз у стању да тако један обичан догађај из живота пренесе и на позорницу и у роман, и то са одобравањем целог народа, а српски писац морао би се тог устручавати. Али не с тога што се можда тако што у српском животу не догађа, већ са афектиране придерије наших сународника и сународница. Не мислим ја одобравати онај корак даље, што га учинише француски писци, износећи и браколомне случајеве на позорницу. То не одобравају ни Немци, ма да су људ камо напреднији од нас. Али Французи одобравају га, и то са силних случајева у њих, па онда још и с тога, што таквог браколомног мужа или жену на позорници свагда стигне заслужена казна, као пример, који би заплашио од даљег експериментирања у том жанру.

Морао сам рећи коју више о становишту те драме, јер је такво становиште на позорници у нас још доста ново.

Плетиво те драме, као што сам приметно, врло је фино. Радња у њојзи иде местимице лагано, особито у првим чиновима; али што се више приближује крају, све је живља, све је интересантнија. У накнаду за то дати су нам фини и елегантни дијалози и оштроумне реченице, а то нас опет тако везује, да чисто и не опажамо она места, где радња на који час застане. Али писцу је стало до тога, да сваки карактер у драми прво добро обележи и мотивира како би се доцније њихова радња боље могла разумети, па онда и одобрити. Услед тога нам се и чини, да није ни једна реч излишна, и да је та драма, баш у таквом облику, не само оправдана него баш са свим на свом месту. У њојзи немају главније улоге многе особе, па опет нас цео склоп везује и занима. Сваки чин чисто је драма по себи, тако је промишљен и тако је вешто изведен. Да боме, да се при таком фином плетиву не да запамтити сваки нит; многи испадне из вида, многи се и не види. С тога и није чудо, ако нам наше природне очи често и засећу, те нам не дође све тако до свести, како би требало, те да о целом плетиву чиста и јасна појма имамо.

Већ само та околност, да у драми нема правог неморалног човека, чини, да нам је симпатична. Фуршамбол је добричина, али слаб и попустљив, а то одмах разјашњује сав низ његовог делања. Корнелија је богата, уз то траљаво ва-

спитана па још и ограничена; али она постаје одмах друкча, чим увиди на каквом је путу до сад била. Што њојзи доброћудни и слаби Фуршамбол није могао отворити очи, то није ни његова ни њена кривица; али она је одмах провидила, чим је Ћуди њеној енергичан Бернард стао на пут. Луј је прототип француске богатије омладине, која поред лакоумног животарења чува своју част. Што је он хтео Марију да заведе, то није хтео да чини са рђавог карактера, већ с тога, што је то неко одомаћено гледиште у Француза. Па ипак тај лакоумни Луј постаде са свим други човек кад му племенити Бернард растумачи положај његов. Бланка је обична девојка, и добра и лакоумна. Како ли се пак истичу према тим загонетним наравима карактери Марије Бернардовице и Бернарда. Ту је племенитост једина црта. Једини је Растибулоа неко шеврдало; али он то ради, што не уме друкче да ради, што мисли, да његов рад може и сме да руководи само сталешко му становиште. Да се то са чисто моралног гледишта не може одобрити, то стоји; али се даје разумети, тим пре, што му је рад некако рефлекторан, услед васпитања и гледишта његовог. У осталом, он је више епизодична фигура, и не утиче битно у саму радњу.

Што се тиче приказа, тај је био и за прву представу врло добар. Глумци и глумице дали су себи баш труда, да то лепо плетиво лепо и изнесу на позорницу. Г. Лукић (Фуршамбол) са свим је добро приказао неодлучан карактер своје улоге. Гђа Љ. Динићка (Корнелија) тако је исто одмерено изнела даму из плутократских кругова. Хоћемо да споменемо и лепу тоалету њену. Г. Димитријевић (Луј) био је у свом елементу. Већ елегантна појава његова, уз то и пола ноншалантна пола разметљива улога, беху од симпатичног утиска, а у ансамблу истицао се увек на укусан начин. Гђа Л. Хаџићева (Бланка) била је мила појава на позорници, и то не само по себи, већ и по игри. Одмерену озбиљност поред прикривеног унутрашњег жара истакла је гђа М. Рајковићка (Марија Летелијерева) са свим добро. Племенито осећање поред све трагичне судбе своје приказала је гђа Д. Ружићка (Бернардовица) на свој јединствени начин. Г. Ружић (Бернард) био је у игри својој као свагда ексактан и скроз ваљан. Г. Динић (барон Растибулоа) ни најмање није заостао иза свих споменутих. Г. Рашић (Жермен) и г. Љ. Станојевић (стари слуга) беху са свим добри.

Споменути нам ваља још и леп језик у српском преводу, а додати захвалност управи, што је још ове сезоне дала приказати ту лепу драму.

М. С—ћ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

33. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 18. МАРТА 1884.

ПО ДРУГИ ПУТ:

СЕОСКА ЛОЛА.

ПОЗОРИШНА ИГРА С ПЕВАЊЕМ У 3 ЧИНА, НАПИСАО Е. ТОТ, ПРЕВЕО И ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ
УДЕСИО С. ДЕСКАШЕВ, МУЗИКА ОД Д. ЈЕНКА.

О С О Б Е:

Павле Поповић	Милосављевић.
Милан.) његова деца	Барбарић.
Босиљка.		Љ. Динићка
Ленка, сироче под надзором Поповићевим	Л. Петровићева.
Стеван Драгић	Марковић.
Јелка Чизмићева	М. ЦВЕТИЋКА.
Смиљанић	И. Станојевић.
Смиљанићка	Т. Лукићка.
Пела, имућна жена у селу	Ј. Добриновићка.
Окружни комесар	Суботић.
Панта Букало, певац	Димитријевић.
Мита Крадић, ноћни стражар	Добриновић.
Крадићка	Д. Ружићка.
Марко Вајс, крчмар код „макове седмице“	Лукић.
Први) Циганин	Рашић.
Други		Љ. Станојевић.
Јован, слуга код Поповића	Динић.

Сељаци, сељанке, Цигани. — Други чин збива се две године после првог. — Комад догађа се у једном селу у Бачкој.

Госпођа МАРИЈА ЦВЕТИЋКА, члан краљевског српског народног позоришта у Београду, излази на нашу позорницу као гост само један пут у улози Јелке Чизмићеве.

У понедеоник 19. марта представа с певањем у корист изложбе ручних женских радова у Новоме Саду.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 12 сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.